

POEZIA STELIANEI GRAMA: STĂRI DE SPIRIT ÎN LUMINA DORULUI

Lidia GROSU

Catedra Literatură Română și Teorie Literară

Comme „une belle poésie est née de l'amour et de la douleur”, l'œuvre de la regrettée poète Steliana Grama, qui se trouve sous les auspices de la torture, dénote une dose considérable du sublime nécessaire pour la considérée une création parfaite.

Pour Steliana Grama, la poésie est une modalité de démontrer son grand amour pour tout le monde, même si celui „qui aime beaucoup, souffre beaucoup”.

Nous tenons à souligner aussi l'idée que la poésie de Steliana Grama émet de la lumière, donc de l'optimisme.

Despre creația Stelianeii Grama nu este simplu să scrii. Spre această analiză a poeziei acestei autoare am mers un drum mai lung pentru a o cunoaște, a-i străbate eul liric, a-i identifica stările de spirit, zbuciumul relevant din sufletul în al cărui crater au încăput, s-au înrudit și s-au contopit, împreună cu durerea, particulele regeneratoare... da, da, de lumină. Această lumină născută de un profund dramatism (*Neștiutor de dragoste, știam / De-a sângelui sălbătăcită goană. / Când gura ta, de amintiri orfană, / Ruga sărutul meu să-i fie neam... Neștiutor de dragoste, aveam / Doar întrebări fierbinți de pus pe rană* (Neștiutor de dragoste, aveam) confirmă prezența poetesei într-un univers de dimensiuni incomensurabile al dorului și cu multiplele-i ipostaze/motive, cu tot celestul aflat în armonie cu teluricul care s-au regăsit în opera domniei sale ca cele două jumătăți de măr rătăcite la izgonirea din Eden a omului: (*Și dorurile noastre nerostite / Așteaptă, poate, ca să le rostim / Și să răspundem anticar ispite, / Și-n ceas de taină să ne spovedim* (Dorurile noastre nerostite), contradictorii uneori, dar aflate într-o unică trăire. Este vorba de ceea ce numea Edgar Papu „delectarea clipei și ruperea potențială, bunul rămas de la acea clipă”, stare după care „dorul anulează pustiul lăuntric prin plinul aspirației și temperează hybris-ul arhiplenitudinii, prin conștiința de caducitate a aceluși hybris”, preschimbând într-o stare suportabilă o criză acută, fie a golului radical, fie, dimpotrivă, a excesului neîncăpător...” [1, p.74-75].

Neobișnuiți cu sintagma *dramatismul exprimă lumină*, totuși vom menționa că în creația Stelianeii Grama sentimentul iubirii, însoțit de cele mai multe ori de o profundă tristețe, îndeamnă spre ieșirea din acest cerc, alegând pentru aceasta un loc demn în vârful piramidei a așa-numitei *filosofii a vieții*, dintr-o nouă perspectivă (dar numai în niciun caz nu din cea pesimistă): *Nu te întreba Iubirea ce e? / Și care-s veșnicile-i legi? / Tu, cu instinctul de femeie, / ar trebuie s-o înțelegi; / S-o simți – sălbatică scânteie – / Și în pofida lumii-ntregi, / Să o accepți să nu o negi / Cu lașitatea de femeie...*

Bineînțeles, filosofia având tangențe și cu alte domenii, cu atât mai mult nu este străină nici literaturii, fapt confirmat atât de poezie, cât și de narațiune. Din acest considerent, ca și alți literați contemporani, autoarea Steliana Grama, captivată volens-nolens de cercul gândirii filosofice bazate și pe alte aspecte/tendințe ale timpurilor, se angajează, prin mijloace metaforice, să lărgească spațiul pentru reliefaarea sferei relațiilor umane (în caz concret – sentimentul de apropiere, ca o realitate semnificativă, dintre *femeie-bărbat*, care este *iubirea* – dar, desigur, nu fără intervenția ficțiunii și utilizarea instrumentarului poetic respectiv). De fapt, modalitatea de contemplare artistică din perspectiva *erosului* în creația Stelianeii Grama depășește conceptele pesimiste ale teoriilor, iese din albia *tiraniei voinței* și presupune o libertate a inteligenței în proiectarea frumosului și a sensului lui profund uman, totodată, conturând și o formă a destinului său, cu simbolul mărilor discordiei și al șarpelui, deci al binelui alături de rău: *Și am venit cu tot cu cer / Și cu infernul meu din sânge / În crucea nopții ca să-ți cer / Să-mi vindeci dragostea ce-mi plânge: / Cu-un ultim rest de caracter, / Cu zborul care mi se frânge*. Odată anunțat, dramaticul poeziei proiectează o traiectorie nu a creării unei păreri iluzorii despre o dragoste fericită, ci mai degrabă a „subvenționării” unei lupte a eului pentru o astfel de fericire, fără a accepta consternarea („*Iubirea e mereu un câmp de luptă*” sau „*Prin dragoste ca printr-un câmp minat, / Luptăm, cum mii de veacuri am luptat...*”), laurii culegându-i cei mai rezistenți, veniți din „provincialism” – *Iubirea mea mai e provincială*, ultimul termen având conotație nu de *ruralism* (care în viabila sintagmă blagiană – *Veșnicia s-a născut la sat* – la fel poartă pecetea sfințeniei frumosului incontestabil), ci de cei prin ale căror vene curge sângele albastru cu voce distinctă: *Și când sângele-ncepe să-ți joace / În pofida planetei întregi, /*

Dintre cei sănătoși sau betegi, / Ca printr-un miracol, se face / Că pe mine tu mă alegi / De la facerea lumii încoace!!!

Tratat de tanatofobie (1996), Rezervația de meteoriți (1998), Pubela din Calea Lactee (2001), Surogat de iluzii (2003), Cetatea de scaun a Dragostei (2006), Perfuzie de vise (2006), Curcubeul viselor (2006) sunt cărțile care îi aparțin, sunt volumele lirice pe a căror margine s-au pronunțat personalități, colegi de breaslă ai autoarei, dar diapazonul de interpretare rămâne larg deschis timpurilor de azi și de mâine.

Alegându-ne ca studiu *stările de spirit în lumina dorului* în creația acestei poete, vom observa o *gândire artistică de factură superioară*, în primul rând clădită pe postamentul tainic și trainic al lecturilor serioase. Confirmă acest gând *Solilocurile...* din grupajele de versuri „Sacrament”, „Palimpsest”, „Os domnesc”, „Incurabili de iubire”, cu prezența în ele a spiritului luminoaselor minți ale timpurilor topite, dar și configurarea personajelor din opera acestora ce „ademenesc”, „ispitesc prin nesecata lor „aromă de provincialism”, de care se „îmbolnăvește” la propriu și la figurat poeta Steliana Grama, „teleportându-se”/ „transmigrând” pentru a reevalua și a distinge acel „grăunte al rațiunii” în relațiile/faptele unor eroi din basme și romane care ne-au alimentat spiritualitatea – „un univers à rebours din vestigii, semne și simboluri pietrificate, zei, eroi, faraoni...”, recurgând la mijloacele expresionismului de început de secol” [2, p.264] și prin aceasta demonstrând originalitate. Încercând să „tălmăcească” sensul unor acțiuni din cadrul iubirii care s-au produs în pofida tabuurilor: *Și cititorii – cinici sau candizi – / Și-or aminti cândva din mitul-acest / Doar despre-o prorocire și-un incest / Și – vag – ceva cu niște paricizi* (Solilocul Iocastei), autoarea „coboară” în mituri pentru a cunoaște și „a învăța secretul originii lucrurilor” (M.Eliade), uneori întrebările retorice, cu un sens profund, exprimând atitudini din perspectiva *Sfintei Scripturi*. Sugestive, în acest sens, sunt „Solilocul Anei lui Manole”, „Solilocul lui Manole”, prin care eul liric acuză actul ce profanează una dintre tainele sacramentale ale lumii, atribuindu-i-se calificativul de continuatoare a generațiilor (*Iubirea noastră oare a apus??? / Nu-ți amintești nimic de-al nostru cântec, / De Dragobetele când m-ai sedus, / De pruncul nostru ce îl port în pântec???? / Dar ce îi pasă azi lui Cel de Sus / De îi înalți o mănăstire în plus, / Sau nu cumva, naiv, ai presupus / Că te-ar lua la Dânsul, colo, sus, / Crezând că mănăstirea-i mai presus / Decât copilul ce îl port în pântec????*). Fapta este calificată ca unul dintre cele mai mari păcate prin crima săvârșită, păcat nejustificat nici chiar de construcția unui templu întru slava Domnului.

Dorul fiind conceput de Lucian Blaga „ca organ de cunoaștere a infinitului”, poeta construiește ingenios monologurile eroilor bazate pe propriile-i trăiri în lumina unui imaginar poetic inegalabil, care constituie „o viziune colorată în gri și negru a Lumii ca Muzeu, de unde încercarea stăruitoare de a face un inventar a ceea ce autoarea denumeste „Civilizator...” [3, p.264], numai că poate nu atât văzut ca un „depozit de lucruri și oameni «fosilizați»” și nici ca un muzeu dat uitării, ci mai degrabă ca unul scos din umbră, autoarea devenind originală prin reconsiderarea „conținuturilor” lui...

Superioare ideilor că *dragostea este o falsitate fiziologică* și că *orice bucurie este trecătoare și șubredă*, expuse de *marele Acuzator al vieții*, A.Schopenhauer, sunt cele sugerate de Steliana Grama, care clasează iubirea la nivel de divinitate (*În ea e atâta mister, / Atâta dumnezeire!!*), iar *visul*, ca parte componentă a sentimentului înalt, devine o tendință a eului liric spre o poveste reală pe care și-o dorește dintre cele mai frumoase (*Iubirile, ca lotușii în noapte, / Petalele de vis și le desfac / Și în decorul paradiziac / Noi hoinărim pe Calea cea de Lapte...*) și care, în orice moment, își poate „reconstitui” imaginea de miraj: *Azi îmi iartă, și mâine, defectul / Când te văd, de-a mă pierde cu firea, / Ca și veșnica mea zăpăcire – / Sunt, în lumea pe roți, imperfectul / Ce visez La Mai Mult CA Iubirea... / Nu-mi surâzi, dulcea mea nălucire?*

O bucurie aduce cu sine și alte bucurii, ne sugerează eul liric, dar vorba e ca să-ți dorești micile bucurii, să imprimi sens vieții, resemnându-te cu ideea majoră de acceptare/împletirea cu acest *provincialism* ce ține de neprihănire (*Când fulgerul iubirii ne scapără în inimi, / A rațiunii voce nu mai aude nimeni / Și sângele ne arde, nomad și răzvrătit... / Deși de mult nu-s tânăr, mă simt neprihănit...*), dar nu în cadrul unei iubiri platonice (*Iubirea poate fi doar la plural – / La singular nu are niciun rost – / E ca mâncarea dintr-o zi de post / Sau rochia vândută de telal ...*). Declarația eului liric, „*Vreau să-mi rămâi ca un concert simfonic,*” este temporară și nu poate fi raportată la *Singularia tantum*, pentru că nu acceptă o detașare de senzorialitate, tinzând spre un alt cadru – cel al iubirii „*din dulci și frumoase păcate*”: *Ca mirosul de flori ne risipim / În dragoste și ale ei păcate...* Realizarea celei de-a șasea Taină a Bisericii, hărăzită de Ziditor omului pe care l-a creat: *Nu e bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el.* (Facere II, 18) și binecuvântarea bărbatului și a femeii: *Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți* (Facere I, 28) este sârbătoarea

continuă a sufletului, consfințită de la facerea lumii încoace: *Blagoslovită în păcat / Și-n dragoste blagoslovită / Eu ard pe nupțialul pat / Și-aștept din nou să fiu iubită...*(Femeia), opțiune pentru care pledează eul liric (*Vreau dragoste anu-mprejur / Și noaptea mi-o vreau sărbătoare...*), esența vieții fiind viața, deci și iubirea: *Cât vor trăi iubirile în noi, / Atât vom fi și noi sub vechiul soare, ca miticii și biblicii eroi / Ce inimilor dau doar ascultare.*

Așadar, din perspectiva relației *iubit–iubită*, opera are la bază motivul dorului cu diversitatea ipostazelor lui – de iubit–iubită (*Te-adun dintre metafore pe rând, / Să te coagulez într-o Iubire...*), de tristețe (*Povară prea veche, prea grea / E Dragostea-aceasta barbară...*), de singurătate (*Și simt cu fiecare oră / Cum îmi încărunește umbra / Și-n existența din penumbră / Singurătatea mă devoră...*), de frumosul infinit al cuvintelor (*La Dragoste Răsare, / La Dragoste Asfinte / Noi mai avem, se pare, / Nevoie de cuvinte...*), de moarte chiar (*Și mori, îmbrățișându-mă, și mor / Când ierburile-au înflorit de dor...*), cutremurător de dramatic prezentată în operă (atunci când eul liric demască sărăcia *cercului strâmt* al pământeanului muritor, pregătindu-ne pentru o altă iubire (*dorul de Divinitate*), marcată de *Marea Trecere* (*Murim cu Dumnezeuul nostru-n gând / Și știm de-abia sau n-om ghici nicicând / Că Dumnezeuul Nostru este Moartea*), – formule în care se înscrie imensitatea de poeme și care sunt o expresie a gravității lăuntrice de cunoaștere a omului, a delimitării bine-lui de rău, a surogatului de veritabil, a frumosului de urât (*Te conjug la Mai Mult Ca Iubirea / Te consider Mai Mult Ca Perfectul...*).

Poetul și criticul literar Tudor Palladi va observa referitor la creația Stelianeî Grama că „fiecare poem, alimentat de vise, și de trăiri singulare tensionate, între dragoste și iluzii între durere și încercare, este o învingere a expresiei de sine dinspre petrecere și poezie, rondelurile sale dovedindu-se, la propriu și la figurat „bucăți din inima ei rupte”, vorbind într-o metaforă vlăhuțiană” [4, p.7]. Paradigma de stări și frământări interioare (*În oceanul necuprins de dor, / Corăbiile-ncep să se înece...*), de cele mai multe ori odihnind tristețea în oazele de bucurii ce invocă unda de lumină cu doza-i considerabilă de optimism la care predispune eul liric, imprimă sensuri noi, cu accentuarea esențelor lumii, alegerea „mijlocului de aur” și a evitării artificialității sentimentelor: *De dragul cărei fete ne-ntinate / De dorul căror tainice păcate / Ai hotărât cândva să te dezici / De cerurile tale-ndepărtate, / Și nu mai ai nici aură și nici / Perechi de aripi izbucnind în spate?* (Înger decăzut). Or, scris a fost că nu-i poți sluji cu același devotament pe doi împărați concomitent.

Încolțit într-o perioadă a fluxului postmodern, versul Stelianeî Grama nu se sinchisește de a se regăsi în noua generație de la finele sec. al XX-lea și începutul noului mileniu, fiind acceptată cu textul tradițional, dar cu anunțarea unui mesaj cu totul nou, trecut prin craterul postmodern fără teama de a fi supus denigrării și despre care criticul literar E.Botezatu va menționa „... Se încearcă recuperarea tradiției și logodna ei cu gândirea modernă – un izvor care devine matca celorlalte izvoare...E mult? E puțin?” [5, p.272]. Nucleul profund umanist al poeziei vine să exprime drama unei sensibilități, indiferent de epocă... Autoarea a căutat să-și clarifice existența și menirea în formule inedite, care au determinat-o să-și protejeze frumosul artistic, promovându-l în albia conceptelor potrivit cărora omul nu este izolat de societate și de lume, precizându-și astfel demersul absolut umanist, încărcat de emoții și instrumentarul absolut artistic. Timpul și spațiul îi aparțin cu desăvârșire, iar dubla ipostază a spiritului filozofic și lirico-creativ al autoarei îi face prezența vie în actualitatea care îi susține actul creativ cu un evantai de doruri – un miracol fără de care existența românului nu ar avea sens. Creația Stelianeî Grama este un dor continuu de iubire și de cunoaștere a esențelor (*Aș vrea să te-nțeleg, Iubire, / Dar cine poate să-ți cunoască firea, / Când ești de fiecare dată – alta?*), o tristețe ce sfidează stereotipurile, lăsând loc pentru un indiciu ce face posibilă spargerea lor, fie și de ordin religios, dar controversat (*Dar oare a iubi e un păcăt / Și-a nu iubi pe nimeni e-o virtute? / De ce atuncea Dumnezeu a dat / În om atâtea patimi neștiute?*), care spulberă orice nedumerire atunci când există niște legi ce pretind a fi onorate: *Legea pământului – Legea Iubirii / Doar prin păcatul veșnic sublim / Ce-n miez de taină îl săvârșim, / Mi se transmite ca moștenire. Iar: Însăși Judecata de Apoi / Va întârzia întruna din eroare, / Cât vor trăi iubirile în noi și inimii vom da doar ascultare, femeia și bărbatul fiind „condamnați” a fi în doi și a iubi fără a cunoaște legi și hotare „în strădania de a fi mai fericiți”.*

„Găsind rondelul mai actual ca oricând, iar veșmintele cu care-l împodobește fiind dintre cele mai moderne și fermecătoare” [6, p.261], Steliana Grama este cucerită de toate trăirile condensate pe margini de stee, „cu dragoste pre dragoste călcând”, protejându-și cu tenacitate templul frumuseții interioare. Perifraza psalmică devine cu atât mai zguduitoare, cu cât profetismul eului liric e constrâns să ne sugereze că viața pe pământ este un pelerinaj, iar omul aici e doar un oaspete, departe de a se încadra în biblica sintagmă

„cu moartea pre moarte călcând”, Iisus Christos neavând seamă în acest sens și fiind unicul care a putut plăti cu propriul sânge pentru păcatul omenesc. Cât privește omul, el rămâne un *adam*, o *evă*, adică muritorii cu un destin (*Nu-mi pot găsi azi loc – sunt pelerinul / Cu dragostea pre dragoste călcând...*), pe care și-l pot modela în limita spațiului și timpului hărăzit în cadrul acestuia, realizând o misiune concretă.

Așa cum Dumnezeu este Iubirea pentru tot și toate (*Iubește-ți aproapele ca pe tine însuși*), prin cuvântul lui Dumnezeu eul liric parcurge lunga cale a căutării de sine, posibil sau imposibil a fi descoperită, în funcție de gradul legăturii tainice a omului cu divinul și a dorinței acestuia de a „cunoaște mântuirea”. Or, odată descoperită, iubirea își găsește/iși face sălaș în sufletul omului, contopindu-se cu ființa divină în spațiul perifrizei: *când zicem Dumnezeu, subînțelegem iubirea și viceversa*, eul liric pledând pentru „sentința”: *De a fi într-o continuă slujire, / Cât sângele-mi arde, nesupus, / Și să mă las, la nesfârșit sedus / De fiecare șoaptă de Iubire*. De menționat că majuscula din sinonimele „*Iubire*”, „*Dragoste*” subliniază superioritatea sentimentului în vastul spațiu dirijat de cosmos. În lumea noastră plină de ispite, „*de-a pururi imperfecti, doar în iubire / sperăm să regăsim perfecțiunea...*”, declară eul liric, susținând ideea că în esența veșnică a lumii încap *iubirea* (care) *mișcă sori și alte stele* (Dante Alighieri) și care este măreția vieții, chiar dacă cercul suferințelor se repetă cu forma-i obișnuită, iar perfecțiunea rămâne un ideal continuu spre care tindem.

Aflată mereu în căutarea misterului ce imprimă valoare „cu termometre bune” vieții ei literare (*Iubirea-mi are febră de 40 grade...*), poeta Steliana Grama își certifică un spațiu larg și bine conturat al gândirii artistice (*Sunt abonatul la surâsul tău*), cu marea dorință și febrilitatea romantică a unui zbor continuu prin ușa poeziei sublime cu descărcări emotive senine și rădăcina pivotantă în verb: (*Eu sunt subiectul care, disperat, / Își caută în noapte predicat ..., / Dar nu găsește decât atribute / Și complemente-n veci necunoscute* (Îmi caut predicat), cu prezența eului liric în lumea candorii și pudorii adolescente (*Eram adolescentă cu vise nebunești / Ce să-și mărturisească iubirea nu-ndrăznea...*), dar și cu modestia-i divină în cadrul cuvântului glorios, departe de a râvni la propria-i posteritate, care negreșit îi aparține (*Sunt unul dintre-acei poeți obscuri / Ce-și scrie versul întru al tău alcov...*), pentru că „steaua este imposibil să nu râvnească la stele, la cununa lor radioasă și misterioasă, pe care Steliana Grama le întrunește și le reprezintă metaforic și deic în deplinul înțeles al cuvântului cu rădăcina în cer” [7, p.170]. Niciodată ostentiv să ne uimească prin savuroasele buchete de sintagme genuine turnate în vers fix („*al uitării ghetou*”, *recensământul ultimelor vise*”, „*La ceas târziu, vin să mă-mpărtășesc / Din azima săruturilor tale...*”, „*Păși-voi pe un drum de stele sparte...*”), autoarea se regăsește de fiecare dată în *poezia care este un joc separat al limbii* (Ludwig Wittgenstein), cu un dor interminabil de eleganța cuvintelor, direct proporțională cu trăirile profund intelectualizate pe care le exprimă cu discernământ, fascinând prin diversitatea tropilor, a imaginilor: *Iubirea mea e tulbure ca vinul / Ce-o clipă-n urmă a țâșnit din teasc – / A trebuie pe lume să mă nasc / Ca doar prin ea să-mi împlinesc destinul ...* (Ca vinul tânăr, dragostea...), caracteristice pentru o poezie frumoasă: *Te convertesc la Dragoste, să fii / Asemenea Sublimei Poezii, / Cu ritmuri, cu metafore și rime / Ce toți le știu și nu le știe nimeni...* (Te convertesc la dragoste), dar în același timp nevătămată de orgoliul „desprovincializării”: *Eu treptele cobor către infern. / Cu primul avion tu pleci spre rai / E inutil să te implor: Mai stai! Să bem această cupă de falern....*

Negreșit, fiind înzestrată cu un spirit de marcă, poeta Steliana Grama demonstrează vocație în menținerea expresivității limbii în cadrul discursului poetic. Revelatoriu îi rămâne cuvântul prin care intuim tulburătoarea dorință de viață: *Nu-mi defrișați Iubirile – exist / Atât cât mai pot crede în Iubire, / Cât cred, în felul meu, idealist, – / În Vise, în Noroc, în Fericire...* (Nu-mi defrișați iubirile), iar „miracolul se desprinde din capacitatea autoarei de a-și însuși degajat fără să renunțe la sinceritatea-i funciară, un mecanism al gândirii postmoderne, pe care personajul din poezia ei și-l supune cu grație de copil cuminte ce se joacă în plină zi, sub ochii Demiurgului, cu fulgerele poeziei pe care le împarte generos celor din jur, îndemnându-i parcă: «Veniți de luați lumină!...» [8, p.70-71]. Chiar și singurătatea, ca motiv al dorului (*Și simt în fiecare oră / Cum îmi încărunțește umbra / Și-n existența din penumbră / Singurătatea mă devoră...*), în stare să provoace tulburări emotive, neliniște, devine în creația Steliane Grama cel mai luminos optimism (*M-ai osândit la Dragoste, când eu / Abia deprinsem ce-i Singurătatea*), cu trăiri de durată, chiar și în cazul când există o lipsă incurabilă a deschiderii celor *două jumătăți de măr* – rămâne spațiul unui suflet în care este loc suficient pentru a păstra copilul, deși matur, în afara viciilor, în afara posibilităților rătăcirii (*Dar dacă îți stă în putere, / Nu-mi cere cunoaștere – cere / Alătura, sufletu-mi blând*). Aspirațiile spre lumină ale eului liric, alternând cu interogațiile fără răspuns, rămân un mister inepuizabil și își pot găsi plinătatea supremă chiar într-o singură imagine care ar fi îndeajuns pentru a imprima sens unor căutări ce „nu sunt un joc gratuit de cuvinte – sunt

un demers creator și o experiență individuală în care palpită viața conștiinței...” [9, p.272], poezia respirând, așadar și trăind: *Iubeam făr-de a ști pe cine – / Iubeam pământul, cerul, marea, / Iubeam câmpia numai floare, / Iubeam a soarelui ruine... / Și din iubirea asta mare, / Eu m-am îndrăgostit de tine, / Și nu-mi păsa – ce nepăsare! – / Iubesc: de ce? Iubesc: pe cine?*

Cu o misiune artistică asumată, poeta promovează acest optimism și înaintea spre lumina cu valențe de creștin (*Predestinată-ți sunt din Cer*), nestrăină Sfintei Scripturi (*Se prăbușesc biserici în Bizanț – / Doar cea din mine încă dăinuiește...*), credința în Domnul devenind ozonul prin excelență al frumosului artistic cu care „respiră” această iubire: *E Dragostea, întâi și-ntâi de toate, / Acea neprețuită bunătate / Ce-n fața noastră raiul ar deschide...* (E dragostea, iluzia...).

Dar, cu precădere, destinul omului de creație este topirea lui în cuvânt, accentuează eul liric (*Nu-i loc de ele printre vechi morminte / Și parcă-n fața lor mă simt dator / Să le transmit la alții, dacă mor, / Să-ngâne alții blânde-mi cuvinte...*), ca fiind parte a acestuia prin Lucrarea lui Dumnezeu (*La origini a fost Cuvântul*), și detașându-se astfel de „fantoma prăbușirii” (*Cuvinte-aparent efemere, / În voi e atâta putere / Că sunteți, mai sunteți în stare / Să-nvingeți a morții suflare...*), apropiindu-ne de Divinitate (*Îmbălsămează-ți sufletu-n Cuvinte / Să treci, ușor, de vămile cerești / Si îngeri din târiile lor sfinte / Vrăjiți s-asculte ce frumos gând-dești...*) și păstrând una și aceeași formă în perifriza: *cel născut de cuvânt, în cuvânt se va întoarce / Și nu-nțeleg, orfanele-mi cuvinte / Că n-o să mai învii de dorul lor / Și n-o să le mai scriu în buchii sfinte, / Cum le-am mai scris în vieți de dinainte...*, prin intuitiva făgăduință sacramentală a nobilei meniri (*În voi îmi găsesc mângâierea / Când trupu-i doar lacrimi și sare*) – de a ne redescoperi în această mare taină: *Suntem mereu cuvinte-ncrucșate / În integrama stranie-a Iubirii...*

Calea spre paradis a iubirii trece prin imaginea dragostei părinților, devenită mit, pentru că „ferice de părinții ce vor cultiva iubirea în sufletele copiilor lor”... Concludente, în acest sens, sunt versurile: *În dragoste cred datorită / Iubirii părinților mei, / Ca într-o legendă trăită de cei mai frumoși dintre Zei. / Când văd ce vulcan arde-n ei / Ce patimă dezlănțuită, / Nu pot să nu cred în ursită / Și-n mitul părinților mei ...* (În dragoste cred datorită...)

Meditațiile surprind prin profunzimea lor când este vorba de lupta pentru supraviețuire și consfințesc prin aceasta darul dat de la Dumnezeu – *Iubirea-mi* (cu sensul de viață) *e ca o purificare*, un foc – nu al distrugerii, ci al înălțării, Logosul fiind marcat de gravitatea revelatorie a acelorași, de veacuri, sentimente, dar parcă de fiecare dată trăite din nou.

Anunțându-și determinativul – „*Prozelita anticului cult*”, „*culpabilă de-a te iubi prea mult*”, eul liric, detașat „*de mauvais ton*” pledează pentru alt spațiu al destinului existențial implacabil (*Mai sunt dator o dată să iubesc / Ca să-nțeleg ce-aproape sunt de Moarte*) – spre cel *de bon ton* (în care „*uitarea este răul necesar*”), acesta fiind traversat de candoarea și speranța care imprimă sens existenței (*Abia iubind, uit să mă tem de moarte...*), de sentimentul de gingășie, prezent înainte de toate pentru a pune în lumină frumusețea și încărcătura afectivă a personajului liric, dar poate și a sublinia veșnicia acestuia prin invocarea erelor pierdute: (*Din Pliocen râvneai al meu sărut, / Din Miocen visai a mea iubire*), peste care, înăbușind disperarea (*Spre țărmul meu n-adiie nicio briză / Și-ancora nu-și azvârle nici un vas – / E criză de miracole, e criză ... / Cu tot cu sfinții din iconostas*), răzbate învingător spre lumină strigătul tăcerii: *Iubirea – vechi izvor cu apă vie – / Încearcă încă-n viață să mă ție...*

Reluarea în multe poeme a ultimului vers accentuează motivul de bază – cel al dorului, sporind tensiunea lirică a discursului. Originalitatea textului, comprehensivitatea lui suscită interesul cititorului, susținându-i apropierea empatică de virtuțile emoționale transmise de eul liric.

O poezie frumoasă se naște nu numai din iubire (*Iubirea de n-ar exista / M-aș face eu însămi iubire...*), ci și din suferință. Or, poemele Steliane Grama, în general subtil traversate de ideea prorocirii dramaticului prin prisma *eului liric*, își intensifică accentele extrasenzoriale pe *alcovul suferinței* și nu mai sunt trăite într-o fuziune *cu* sau separat de acesta; poezia o trăiește pe ea, pe cea care a fost și rămâne Steliana Grama, în duelul dintre viață și moarte, cu toate stările de spirit trecute prin craterul unui suflet gingaș, pur, candid care acceptă aripile de înger (*De-ai să mă chemi la Ceruri, am să vin / Cu un rucsac de aripi în spinare / Să poți să levitezi câte puțin / Peste pământ, când vișinii-s în floare...*), tolba cu săgețile iubirii (*Și ce ai fi făcut de nu găseai / Cea mai frumoasă Dragoste din lume?*) și numele de Stea a Terrei și a Cerului în dimensiunea *ultranoi*: *Cât inima de dor îți va zvâcni / Sub ultranoi sau putrede veșminte / Și nu mă vei uita sau părâsi / Pe margini de prăpastii și morminte / Doar tu decizi ce azi voi deveni – / Calif pentru-o vecie sau pe-o zi?...* (Cât inima de dor îți va zvâcni).

Testamentul de o valoare incontestabilă pe care ni l-a încredințat talentata poetă Steliana Grama – cărțile scrise cu penița imortalizării – își așteaptă noii cititori pe care i-a iubit și pentru care a scris. Ei vor fi mulți și din generații diferite, iar ea, tânără, frumoasă și candidă, le va zâmbi printre rânduri: *Și mă-ntorc din Viață și din Moarte / Să-ți citesc din cea din urmă carte*, și le va sugera tuturor îndrăgostiților: *Din jurăminte să nu faci risipă – / Involuntar sau ba – mai poți greși...*, mai având pentru fiecare dintre ei să le mai spună ceva în mod special:

Cumpără-mi, te rog, un loc de veci / Nu printre salcâmi sau liliaci.../ Ci să mă dezgropi din nou aș vrea / Dintre cărți pierdute undeva / La subsol de vechi biblioteci – / Asta fie locul meu de veci / Și-astfel, poate, din Iubirea mea / S-ar păstra ceva, măcar ceva...

Referințe:

1. Papu E. Lumini perene. - București: Eminescu, 1989.
2. Cimpoi M. „Meteorogonia” Stelianeii Grama // Grama S. Surogat de iluzii. - Chișinău: Phoenix, 2006.
3. Ibidem, p.264.
4. Palladi T. Alfa și omega visului sau interversiunea perfuziei faustiene // Grama S. Perfuzie de vise. - Chișinău: Cartea Moldovei, 2006.
5. Botezatu E. O poetă își caută un drum // Grama S. Perfuzie de vise; Grama S. Surogat de iluzii.
6. Traianus. Copil legitim al poeziei // Grama Steliana. Surogat de iluzii: [rondeluri]. – Timișoara, 2003.
7. Palladi T. Decantarea vocației sau Poeta pornită „Pe-a stelelor cale...” // Grama S. Curcubeul viselor. - Chișinău: Pontos, 2008.
8. Bantoș A. Rostirea de sine // Limba Română. - 2003. - Nr.11-12.
9. Botezatu E. Op. cit., p.272.

Prezentat la 02.07.2010